DOCUMENT ȘI FICȚIUNE ÎN JURNALUL INTIM INTERBELIC (Mircea Eliade, Jeni Acterian)

Ecaterina CORNEA

Biographical genres have recently come to the forefront of literary attention. The diarist or memorialist is a witness of the events that took place. Autobiographical works can be regarded as historical documents. Autobiographical writings are authentic, unaltered by literary instruments. In an era characterized by multiculturalism and globalization, the acceptance of self is promoted. Autobiographical writing becomes an instrument of confession.

Genurile autobiograficului, printre care putem enumera: autobiografia, memoriile, jurnalul, ne oferă o panoramă a unei epoci istorice, a evenimentelor ce au avut loc. Memorialistul și diaristul își asumă rolul de individ, care trăiește acum și aici, care e în același timp un eu istoric, dar și un eu narator. Asumarea identității proprii reprezintă o trăsătură a scrierii autobiografice. Eul autobiografic se raportează, în primul rând, la sine, și apoi la lumea ce-l înconjoară.

Cercetătorul francez P. Lejeune relevă următoarele particularități definitorii ale autobiografiei: limbaj narativ, în proză; având ca subiect viața individuală; iar autorul, naratorul și protagonistul sunt identici, povestirea realizându-se retrospectiv [1, p. 4].

O altă particularitate este pactul autobiografic, care presupune că numele autorului coincide cu cel al personajului, autorul vorbește despre sine, din numele său. Autorul fiind și protagonistul, numele acestuia e implicit. Formula pentru acest pact ar fi jurământul: „Jur să spun adevărul, tot adevărul și nimic altceva decât adevărul".

Genurile apropiate de autobiografie sunt: memoriile, biografia, romanul personal, jurnalul, poemul autobiografic. Toate formele enunțate mai sus sunt reunite de pactul autobiografic.

Distincția dintre cele trei genuri este explicată de criticul român Eugen Simion astfel: „Autorul de memorii se comportă ca un martor dublu: al existenței sale și epocii sale, pe când în autobiografie și jurnalul intim obiectul discursului este individul însuși (cel care narează). Pe de altă parte, „în memorii prevalează pactul cu istoria, în timp ce în autobiografie și jurnalul intim esențial este pactul autorului cu sine (pactul autobiografic)" [3, p. 12].

Mircea Eliade, în scrierile sale memorialistice, se raportează la sine, dar şi la generaţia al cărei lider a fost, acesta îşi asumă misiunea de a pune cultura românească pe raftul celei occidentale.

În cazul lui Jeni Acterian, realizăm că este vorba de un jurnal chiar din titlul operei, *Jurnalul unei fete greu de mulţumit*. Jeni notează constant cele întâmplate, chiar dacă nu zilnic.

Jurnalul devine un atelier în care se şlefuieşte stilul de a scrie. Eliade a folosit pagini din propriul jurnal când a scris *Romanul adolescentului miop*. Astfel, jurnalul poate deveni o schiţă, un laborator în care sunt stocate impresiile, ideile, sentimentele şi amintirile. Jurnalul nu are o misiune literară, totuşi îşi poate dovedi profunzimea şi accede la statutul de carte, şi anume, prin creaţia din interiorul lui. Diaristul surprinde cotidianul, îl filtrează prin propria sensibilitate, o metamorfozează în artă.

Jurnalul şi autobiografia nu impun limite, autenticitatea prevalează. Fluxul memoriei, fragmentarismul, retrospecţia sunt încurajate. „Întoarcerea către înăuntru" e un exerciţiu de cunoaştere. Omul istoric este conştient de viaţa pe care o trăieşte, de evenimentele ce au loc în jurul lui.

În ceea ce priveşte veridicitatea mărturisirii, E. Simion afirmă că, în cazul scrierii subiective, adevărul se măsoară după volumul sincerităţii. În ceea ce priveşte jurnalul, putem vorbi de un adevăr subiectiv, trăit, care încearcă să devină o minciună credibilă. Putem vorbi, aşadar, de „ficţiunea nonficţiunii".

Generaţia din care făcea partea Mircea Eliade era adeptă a autenticităţii. Toţi scriitorii din jurul grupării „Criterion" (Mircea Eliade, M. Sebastian, Octav Şuluţiu, Jeni Acterian, Petru Comarnescu ş.a.) ţin jurnale intime.

Începând cu anii 1930, conceptul de *autenticitate* devine o caracteristică definitorie a scriitorilor interbelici care au fost inspiraţi, în primul rând, de Proust, dar şi de alţi autori precum: Giovanni Papini, Aldous Huxley şi James Joyce.

Despre generaţia interbelică aflăm din paginile de jurnal ale Eugeniei şi din *Memoriile* lui Eliade. Cu o minte extrem de lucidă şi cu spirit critic, Jeni ne arată „Micul Paris" în toată esenţa lui, cu incursiuni în viaţa şi activitatea a celor mai mari intelectuali din acea perioadă.

Citind cele două opere, *Memorii* de Eliade şi *Jurnalul unei fete greu de mulţumit* de Jeni Acterian, revedem, ca într-un film, viaţa elitei intelectuale. Eliade, având o energie de neegalat, scria mult, scrieri artistice, articole, lucrări ştiinţifice, ţinea conferinţe, colabora la reviste. Jeni Acterian analiza personalităţile, cărţile, filmele ce rulau la cinematograf. Ea devine un critic ce se inspectează, în primul rând, pe sine. Eliade şi Jeni Acterian sunt două moduri de a fi in lume, Jeni dorind să fie liberă, cu un spirit nihilist, iar Eliade având misiunea de a crea o cultură românească care să se integreze în cea europeană, nefiind inferioară acesteia.

Jeni Acterian reprezintă arhetipul femeii intelectuale din perioada interbelică. I-a cunoscut pe intelectualii de marcă din generaţia ’27 precum: Mircea Eliade, considerat liderul grupării, Emil Cioran, Mihail Sebastian, Constantin Noica, Mircea Vulcănescu, Petre Ţuţea.

Dan C. Mihăilescu în *Castelul, biblioteca, puşcăria* afirmă: „Dacă aş fi profesor de liceu, odată ajuns la capitolul „Literatura română între cele două războaie mondiale”, aş recomanda lectura acestui Jurnal. Dubla calitate a eului de aici – receptoare şi creativă – poate să descuie mai toate uşile. Cititoarea-diarist e un „medium” potrivit pentru proza lui Eliade, Sebastian, Holban ş.a. Jeni Acterian judecă filmele şi cărţile cu furie senzuală” [2, p.112-113].

Memorii de Eliade nu reprezintă doar o frescă a perioadei interbelice, ci şi ne înfăţişează istoria unei deveniri, metamorfoza unui miop în marele savant şi scriitor. *Jurnalul unei fete greu de mulţumit* de Jeni Acterian este o cronică a cunoaşterii propriului eu. Eugenia suferea de obsesia morţii, o fiinţă chinuită de o luciditate extremă. Talentul ei scriitoricesc se rezumă doar la notarea într-un jurnal.

Eliade şi Acterian reprezintă două moduri diferite de a fi. Eliade şi-a asumat rolul de lider al generaţiei sale. Acesta a avut o activitate prodigioasă. Jeni însă era o mondenă: citea mult, ieşea cu prietenii, era pasionată de filme.

Aspectul documentar, istorico-literar al celor două opere constituie o sursă autentică, prin care cunoaştem portretul scriitorilor, dar şi al altor personalităţi, normele societăţii, activitatea cotidiană şi dramele de care sufereau marii intelectuali. Scrierea subiectivă nu are secrete. Omul este aruncat în istorie, scrierea autobiografică devine un refugiu, un mod de a face faţă. Setea de confesiune este astfel satisfăcută.

Referințe:

1. LEJEUNE, P. *On autobiography*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1989.
2. MIHĂELESCU, D.C. *Castelul, biblioteca, pușcăria*. București: Humanitas, 2013.
3. SIMION, E. *Genurile biograficului*. București: Univers enciclopedic, 2002.